

UNIwersytet Śląski
Instytut Językoznawstwa

Antony Ian Hoyte-West

**The professional status of conference interpreters
in the Republic of Ireland: A qualitative study**

[Status zawodowy tłumaczy konferencyjnych w
Republice Irlandii: Studium oparte na badaniach jakościowych]

STRESZCZENIE W JĘZYKU POLSKIM

KATOWICE 23.04.2021

Streszczenie

Rozprawa doktorska przedłożona do ewaluacji w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach w 2021 roku nosi tytuł „*Status zawodowy tłumaczy konferencyjnych w Republice Irlandii: Studium oparte na badaniach jakościowych.*” [“The professional status of conference interpreters in the Republic of Ireland: A qualitative study.”]

1 stycznia 2007 roku język irlandzki został uznany za dwudziesty trzeci oficjalny język stosowany w Unii Europejskiej. Mimo, że Republika Irlandii może poszczycić się długą historią międzyjęzykowej wymiany tekstów kultury, przekład konferencyjny jest w niej stosunkowo nowym obszarem działalności translatorskiej, który ewoluował przede wszystkim wskutek zapotrzebowania na ustalenie pozycji języka irlandzkiego w obrębie struktur organizacji europejskich. Z tego względu rozprawa sobie za cel całościowy ogląd zawodowego statusu tłumaczy konferencyjnych w Irlandii.

Dwa główne pytania, na które odpowiedzi udzielają wnioski z przeprowadzonych analiz, przedstawia rozdział wstępny. Pierwsze z nich dotyczy ustalenia, czy istnieją wystarczające przesłanki dla twierdzenia, że irlandzcy tłumacze konferencyjni w istocie reprezentują w swoim kraju odrębną profesję. Drugie natomiast – w bardziej generalnym ujęciu – podejmuje kwestię pozycji tłumaczy konferencyjnych w obrębie struktury zawodowej wszystkich tłumaczy praktykujących na terenie Republiki Irlandii.

Drugi rozdział studium przyjmuje za punkt wyjścia do dalszych rozważań definicje pojęć takich jak „profesja” i „status zawodowy” – zarówno z leksykograficznej, jak i akademickiej perspektywy. Następnie, w celu wpisania refleksji nad zawodową pozycją tłumaczy w szerszy kontekst, przedstawiony jest zarys historycznych i współczesnych uwarunkowań ich działalności. Na podstawie ogólnie przyjętego przekonania, że początek standaryzacji profesji tłumacza symultanicznego wyznaczają procedury sądowe procesów Norymberskich,

prowadzonych tuż po zakończeniu drugiej wojny światowej, skala wykorzystywania przekładów konferencyjnych jest poddana szacunkowemu badaniu i analizie. Począwszy od przypadków pierwszych tłumaczy symultanicznych, a skończywszy na przykładach z czasów obecnych, szczególna uwaga poświęcona jest zmianom w systemie naboru, szkolenia i rozwoju tłumaczy konferencyjnych, jakie zaszły w ciągu ostatnich siedemdziesięciu lat. Pod uwagę wzięte są również zmiany w szerszym społecznym postrzeganiu samej grupy zawodowej oraz kwestia prestiżu, jakim się cieszy. Analizę tej problematyki uzupełniają uwagi na temat roli, jaką odgrywają organizacje zrzeszające tłumaczy konferencyjnych – ze szczególnym uwzględnieniem działalności Międzynarodowego Stowarzyszenia Tłumaczy Konferencyjnych (AIIC). Rozdział zamyka refleksja nad możliwościami zajmowania i ustalania pozycji zawodowej w obrębie struktury organizacyjnej tworzonej przez samych tłumaczy konferencyjnych. Na jej potrzeby przywołany jest i omówiony modelowy schemat teoretyczny profesjonalizacji zaproponowany w 1992 roku przez Josepha Tsenga.

Rozdział trzeci dotyczy Republiki Irlandii: jej społeczeństwa, języka i historii. Otwiera go przedstawienie pochodzenia, roli i znaczenia języka irlandzkiego (Gaelige), następnie zaś zarys kolei jego losu na przestrzeni ostatniego tysiąclecia ukazuje, w jaki sposób język ten z wszechobecnego na terenie Irlandii stał się niemal wymarłym wskutek tak kluczowych wydarzeń historycznych, jak inwazja Anglo-Normańska, aneksja państwa przez Anglię czy tragiczna w skutkach klęska Wielkiego Głodu. Szereg spostrzeżeń poświęcony jest także rewitalizacji – po odzyskaniu przez kraj niepodległości – języka irlandzkiego jako pierwszego języka urzędowego w państwie oraz decyzji o uznaniu go za jeden z oficjalnych języków Unii Europejskiej. Logistyczne aspekty wdrażania zastosowania języka irlandzkiego w instytucjach unijnych są również rozważane, ze zwróceniem szczególnej uwagi na marginalizację, jakiej aktualnie podlega w UE – co wydatnie ukazuje przeprowadzone porównanie z podobnym procesem unijnej implementacji, jakiemu podlegał kilka lat wcześniej język maltański. W dalszej kolejności rozdział trzeci omawia regulacje dotyczące zawodu tłumacza w Irlandii, standardy rekomendowane przez Stowarzyszenie Tłumaczy Irlandzkich (Irish Translators and Interpreters

Association, ITIA) oraz możliwości kształcenia tłumaczy ustnych. Ostatnie z tych zagadnień związane jest z programem studiów magisterskich z zakresu przekładu ustnego jaki opracował Narodowy Uniwersytet Irlandii w Galway, oferując tym samym nie tylko jedyne w kraju szkolenia dla tłumaczy konferencyjnych, ale także jedyny na świecie kurs akademicki pozwalający studentom na wybór specjalizacji translatorskiej właśnie w języku irlandzkim. Warto w tym miejscu zwrócić uwagę także na inne formy szkolenia tłumaczy ustnych, z uwzględnieniem modułów z zakresu przekładu symultanicznego, które wpisane są w programy ostatnich lat studiów na kierunku lingwistyka stosowana, realizowanych w kilku irlandzkich uniwersytetach w Dublinie i Limerick. Finalne wnioski zawierają także szereg spostrzeżeń na temat aktualnej sytuacji studiów nad przekładem ustnym w Republice Irlandii.

Rozdział czwarty proponuje komparatystyczną refleksję nad sytuacją profesji tłumacza ustnego w Republice Irlandii w czasach obecnych i w przeszłości. Ujęcie porównawcze umożliwi rozpatrzenie także czterech przypadków innych krajów Unii Europejskiej: Chorwacji, Malty, Słowacji i Słowenii. Uzasadnienie wyboru akurat tych przypadków jest przedstawione najpierw – ze szczególnym uwzględnieniem kwestii populacji i dostępności do stosownej (także naukowej) literatury w tych krajach oraz językowych kompetencji prowadzącego badanie. Następnie zarysowane są historyczne i socjolingwistyczne konteksty wszystkich przypadków oraz omówione zostają możliwości kształcenia tłumaczy konferencyjnych na potrzeby rynku pracy każdego z czterech państw. Dalsze uwagi dotyczą perspektyw zawodowych tamtejszych tłumaczy konferencyjnych, z uwzględnieniem roli, jaką odgrywają lokalne branżowe organizacje i zrzeszenia przekładowców. Po scharakteryzowaniu kolejno czterech wskazanych przypadków państw, właściwe im uwarunkowania pracy tłumaczy konferencyjnych zestawione są z aktualną sytuacją tej profesji w Irlandii – wyznaczając w ten sposób zakres dyskusji o podobieństwach i różnicach.

Piąty rozdział omawia metodologiczną perspektywę wykorzystaną w rozprawie. Po pierwsze, zarysowuje metody analizowania sposobów kształcenia tłumaczy ustnych, które stosowali dotychczasowi badacze tej problematyki w

odniesieniu do innych rynków usług translatorskich i edukacyjnych. Po drugie, referuje wyniki pilotażowych badań przeprowadzonych w trybie on-line, które nie osiągnęły pierwotnie zakładanego poziomu jakości pozyskania danych. W rezultacie tego doświadczenia podejście metodologiczne zostało zrewidowane i dalsze badania obejmowały już półstrukturalne ankiety z modyfikowalną listą pytań, kierowanych do tłumaczy konferencyjnych praktykujących na terenie Irlandii. Po trzecie, rozdział podejmuje kwestię możliwych ograniczeń tego typu badań, uwzględniając trudności związane z pozyskiwaniem reprezentatywnych próbek oraz procedurami kompletowania danych.

Rozdział szósty prezentuje rezultaty wywiadów przeprowadzonych z szóstką tłumaczy konferencyjnych oraz analizuje ich wypowiedzi przy użyciu teoretycznej matrycy Tsenga. Sposób segregacji danych wynika ze schematu uporządkowania pytań w półstrukturalnych kwestionariuszach. W odniesieniu do dwóch głównych pytań postawionych w rozprawie ustalenia sondażowe dowodzą, że choć profesja tłumacza konferencyjnego rzeczywiście była w Irlandii wyróżniana, to reprezentowała ją bardzo niewielka liczba specjalistów. Status zawodowy zaś tłumaczy konferencyjnych, w myśl modelu profesjonalizacji Tsenga, można określić jako pozostający w stadium sformalizowanego rozwoju: w kraju są dostępne niezbędne szkolenia a tłumacze są świadomi wagi, jaką należy przykładać do dbałości o jakość przekładu i najlepsze praktyki oraz rozumieją funkcje, jaką pełnią dedykowane im organizacje. Jednakże analiza badań kwestionariuszowych wskazuje także, iż finalne w schemacie Tsenga stadium nie zostało jeszcze w Irlandii osiągnięte. Oznacza to brak pełnej autonomii zawodowej, gwarantowanej zazwyczaj wskutek wprowadzenia prawnej ochrony tytułu zawodowego tłumacza konferencyjnego oraz objęcia profesji regulacjami rządowymi. Należy jednak zauważyć, że niektórzy spośród uczestników badania formułowali takie postulaty, wnioskując o państwowo sankcjonowane procedury egzaminacyjne dla tłumaczy konferencyjnych.

Siódmy i ostatni rozdział studium zawiera konkluzje dotyczące funkcjonowania w Republice Irlandii zawodu tłumacza konferencyjnego, ewolucji profesji oraz analizowanych przy użyciu modelu Tsenga warunków działalności jej

przedstawicieli. Rozdział formułuje także prognozy co do perspektyw dalszego rozwoju zawodu. Ponieważ badania na potrzeby rozprawy zostały przeprowadzone przed pandemią COVID-19, wzmiankowany jest w nim również wpływ nowoczesnych technologii na rozpowszechnienie usług tłumaczy konferencyjnych i postrzeganie ich pozycji zawodowej. Wciąż jednak otwartym pozostaje pytanie o to, czy planowane odchodzenie od marginalizacji języka irlandzkiego w instytucjach Unii Europejskiej będzie oddziaływać na sytuację zawodową irlandzkich tłumaczy konferencyjnych także w ich ojczyźnie.

Anthony Lauthoyk-West

23.04.2021